

Nad Ostravou krouží hejno vyhládlých Racků

Krejčí vlákal jeho část do Arény, Lubomír Vajdička druhou do Divadla Antonína Dvořáka

Jiří P. Kříž

Vždycky vydávám ostravskou strukturu divadel za příklad, jak by to mělo fungovat i jinde. Schopnost domluvit se, tolerovat jiné názory, zvat sousedy ke spolupráci... Čechovův Racek v Divadle Antonína Dvořáka NDM je prvním malým zaskřipáním.

Nebo zadrnutím velkým? Ve městě, v němž působí čtyři profesionální činoherní soubory, nasadí hned dva z nich Čajku. Pár měsíců po sobě! Nebudu sýčkovat. Malým zůstává pro mne proto, že obě inscenace (Ivana Krejčího v Aréně a Lubomíra Vajdičky v DAD) jsou našťásti tak rozdílné, že si snad konkurovat nebudou.

Jak jít na Čechova

Před časem hrálo Národní divadlo moravskoslezské znané Tři sestry a zhruba po osmi letech je nově invenční interpretací nastudováno (loni na jaře) Jan Mikulášek v Divadle Petra Bezruče. To je v pořádku. Přídadem nekoordinace zůstává naopak situace, kdy na přelomu století hrála Racka nejednou čtyři pražská divadla(!).

Možná se české festivaly budou předhánět, kterého Racka z Ostravy pozvat dřív. Oba jsou reprezentativní.

Když ale posuzuji výsledek, musím si povzděchnout, že aspoň měli příležitost v opačném pořadí.

Vajdičkovo nastudování je totiž vystavěno na klasickém půdorysu s akcentováním hereckých výkonů (podobně Čechova ctí Deák, Polák nebo Krobot). Krejčí v Aréně navrácí hru Antona Pavloviče do říše komedie, jak je zarytě psal (v příbuzenství Lébla, Morávka, Fedotova, v Ostravě třeba Meleškinové, Mikuláška). V nich herecké výkony, nakonec také exponované, jsou dosazením do režiséřské koncepce. U Vajdičky (nebo Deáka) zůstává aktérům prostor pro vlastní výklad.

Nahá Máša v jezeru

Racek v Divadle A. Dvořáka začíná odvážnou scénou: Nahá Máša (Lada Běláškova) vylézá z jezera, za ní pak učitel Medvěděnko (František Večeřa) v slušivých bombard-trenýrkách. Žádná samoučelnost v tom ale není. Obě postavy scény přesně charakterizuje. Nakonec přece po anabázi, v Rackovi, jak je známo, každý miluje někoho jiného, než kým je milován, spočinou v loži manželském.

Naznačuje ten rozdíl při vylézání z vody, jak se Máša chce zbavit konvencí. Miluje Trepleva (Vladimír Polák)

František Strnad (Trigorin), Anna Cónová (Arkadinová), František Večeřa (Medvěděnko), Vítězslav Kryške (Šamrajev).

a skončí u alkoholu. Kuřka-vě zakřivený učitel, neschopný samostatně řešit i nejjednodušší problémy, dosáhne svého nemilován. Mimo chodem Večeřův výkon v epizodní figurce je excelentní.

Trepleva představuje Polák jako nervního odmítače konvencí, nepoučeného a neinvencního hledače nových forem. Miluje Zarečnou (Kateřina Vainarová), ja pro změnu Trigorina (František Strnad), obšťastňovatele Trenlevov

mátky Arkadinové (Anna Cónová). Ona jediná miluje jen sebe.

Zarečná je ve Vajdičkově koncepci rozjivenou dívenkou, která chce být herečkou, ale neumí pro to udělat nic osobního len investovat

vlastní city a s rozpaky přihlížet, jak se jí sen hroutí. Trigorin je prázdná nádoba, která zvládla sepisovat, co jde dobře na obdyt. Dobře ví, že druhým Tolstým se nestane, ale umí těžít z módy.

Cónová je přesnou trochu

přecitlivělou a často hysterickou Arkadinovou. Mohla by klidně hrát i patnáctileté. Treplev je pro ni ale nepřijemným připomenutím, že před vlastním narozením syna mít biologicky opravdu nemohla.

Velkým stvrzením ztracené venkovské kariéry je moudře sebeironický doktor Dorn Tomáše Jirmana (určitě miloval Arkadinovou) a v nudě letního sídla doživující soudní úředník Sorin (kdyby neumíral, miloval by Zarečnou) v interpretaci Jana Fišara.

Humpoláckým správcem statku je nevzdělaně do diskusí o hereckém stavu se pouštějící Šamrajev (Vítězslav Kryške). Nikdo na něho nezbyl, miluje tedy aspoň koně. Do polohy v manželství nespokojené, proto vlastní dceru Mášu do náruče Trepleva popohánějící, v životě ale jen kuřka-vě poslušné Poliny Šamrajevo (miluje Dorna) postavila tuto nešťastnou postavu Pavlína Kačková.

Doporučuji navštívit Racky oba. Každý je opravdu jinak dobrý. Když už se na severní Moravu slétlo Čajek hejno (třetí, Černínův Racek, také jedinečný, se hraje v Opavě), je dobré, že se divadla domluvila a představí obě inscenace účastníkům jedenáctého Ostravaru (28. 2. až 4. 3.). Budu na něm poprvé a naposledy trestuhodně chubět

Čechova není třeba hrát podle Stanislavského

Jak se pro mne ostravská Komorní scéna Aréna nezadržitelně stala divadlem roku 2006

Jiří P. Kříž

Není v Praze ani komu vyprávět, že v Ostravě našli nový klíč k srdci Antona Pavloviče Čechova. Až přijedou v březnu kritici a pedagogové na Ostravar, budou zase třesťtít oči, jako kdysi na Lipusovu Romanci pro křídlovku v NDM, která navždy nespravedlivě bude chybět ve výčtu Cenou A. Radoka oceněných nejlepších inscenací roku.

To se mi honilo hlavou, když jsme na premiéře Racka Ivana Krejčího v Komorní scéně Aréně byli z vymírající kritické obce zase jenom dva (s Vrchovským). Ostatní do sebe zahledění misomusové marně brousí tupá pera jen v pŕtčkách Medivouse Divadelních novin. Zabere jim to tolik času, že netrefí už ani Pod Palmovku nebo na Smíchov, natož pak do Ostravy.

Na modly se nesahá

Málem jsem i já podvědomě podlehl starobnímu pohodlí, hotov místo objevování tvrdit, že po Petru Lébloví, Ošaně Meleškinové nebo Vladimíru Morávkovi Čechov Čechům už mnoho nového neřekne. Jenomže v květnu vnesl do zklidněných vod rozruch Jan Mikulášek Třemi sestrami v Divadle Petra Bezruče, a na samém konci roku Ivan Krejčí Rackem v Aréně.

Od času Stanislavského považují divadelníci dílo Antona Pavloviče za posvátné. Na dlouhá desetiletí stala se inscenačním kánovem čechovovská

Foto: PRÁVO – J. P. KRÍŽ

Alena Sasinová-Polarczyk (herečka Irina Arkadinová), Kostas Zerdalogu (lékař Jevgenij Dorn)

nuda. Autor se v hrobě zoufale převáloval; on přece následovníkům do konce dnů vštěpoval, že píše komedie a vaudevilly.

Lébl, Meleškinová-Smilková, Morávek, dílčím způsobem, a každý jinak, také Goldflam nebo Fedotov, postavili nad Čechovova vlastní zci-

zení, interpretace od nonsensu ke groteskní magické tíži utvrzující diváky v povědomí o nenapravitelnosti Ruska (a teď si zafilozofujeme, musí se pracovat, musí se žít, ech, rodina za padesát let, do Moskvy, nové formy...). Krejčí a Mikulášek – oba takřka ve stejnou chvíli a nezávisle na

sobě – konečně objevili komediálnost přímo u Čechova. V jeho textech, které uvádějí na scénu bez zbytečných změn. Připravují tak klasika světového dramatu na nesmrtelnost také ve třetím tisíciletí. Jsou opravdu v tomto směru oba v Evropě první, a to stojí za zaznaménání.

První část Racka plyne v lehce nevázaném tónu. Treplevovo (Michal Čapka) pinožení za novými formami, šarže v životě i na jevišti jeho matky Arkadinové (Alena Sasinová-Polarczyk), rozdychtěně naivní, ale lidsky průměrná Zarečna (Tereza Dočkalová), aspirin na bolesti duše i těla ordi-

nující Dorn (Kostas Zerdalogu), génius průměrnosti na mediální vlně zájmu Trigorin (Dušan Škubal), vodce propadlá Máša (Tereza Cisovská).

A móresy panstva marně napodobující Šamrajevovi (René Šmotek, Dana Fialková), učitelka Medvěděnko (Marek Cisovský / Josef Kaluža), věčně umírající astmatik Sorin (Pavel Cisovský) a pracovitý rušitel klidu Jakov (Albert Čuba).

Miluje ji, ona jiného

Leoš Suchařipa by měl radost. Už dlouho se nikdo nedržel jeho překladu tak pečlivě jako Krejčí (a Mikulášek). Ano, pořád platí, že v Rackovi každý miluje někoho jiného, než kým je milován. Ve druhé části se všechno na ruský způsob převrací vzhůru nohama. Ještě nikdy jsem na českém jevišti neviděl přesnější vystižení pohnutek Treplevovy sebevraždy...

O co přišli kritici, a naštěstí ne ostarvští diváci? O utvrzení, proč Michala Čapka ve spojení s Gombrowiczovou Svatbou nominovat na herecký výkon roku. O překvapení jména Tereza Dočkalová, znal jsem ji zatím jenom z pohádek ostravské konzervatoře, jeden z nejtalentovanějších výkonů roku.

A v neposlední řadě o zjištění, jak vedle Na zábradlí ve srabu, V Dlouhé v setrvalé kvalitě, ale bez jednoznačného výboje nebo Dejvického divadla s malým počtem premiér jsou pro zodpovědného kritika „divadly roku“ Zlín, Uherské Hradiště a ostravská Aréna (Svatba, Kafkovo brko, Racek). Bez ohledu na to, koho prosadí na trůn Praha.